

מובא במשנה, במידה ואדם מגרש את אשתו משום שיצא עליה שם רע שזינתה, או שגרש אותו משום נדר לא יחזיר אותה, גם אם יתברר שלא זינתה או שהופר הנדר. הגמרא מביאה שתי לשונות בשיטת רב נחמן, בשאלה מדוע אסור להחזיר אשה שיצא עליה שם רע שזינתה, אך לבסוף התברר שלא?

- א. הסיבה היא משום קלקול (לישנא קמא).
- ב. הסיבה היא משום פריצות (לישנא בתרא).

הגמרא מביאה סיוע לכל אחת מהשיטות וזה לשונה (שם מו.):

תניא כלישנא קמא, ותניא כלישנא בתרא. **תניא כלישנא קמא**, א"ר מאיר: מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר? שמא תלך ותנשא לאחר ונמצאו דברים בדאין ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא, אפי' אם היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה, ונמצא גט בטל ובניה ממזרין, לפיכך אומרים לו: הוי יודע, שהמוציא את אשתו משום שם רע - לא יחזיר, ומשום נדר - לא יחזיר. **תניא כלישנא בתרא**, אמר רבי אלעזר ברבי יוסי: מפני מה אמרו המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ומשום נדר לא יחזיר? שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים, לפיכך אומרים לו: אמור לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך ומשום נדר אני מוציאך.

א. הקלקול שיכול להיגרם הוא שמא תלך האשה לאחר הגירושין מחשש שזינתה ותינשא לאחר. ולאחר שיוולדו לה ילדים, ימצאו שכל השמועות על הזנות הם שקר, ויבוא הבעל הראשון שגרש ויאמר שאם היה יודע זאת לא היה מגרש. ואם כן נמצא שהוא מתחרט על הגט, ולכאורה הגט בטל ובניה ממזרים. ע"כ אמרו שאם גרש משום שמועות של זנות לא יחזיר עולמית, ולא יגרם קלקול.

ב. התקנה מונעת את הפריצות, משום שאם תדע אשה שהיא מגורשת ואיננה יכולה לחזור מפני הפריצות והנדרים, אזי הייתה נמנעת מהחשדות והנדרים.

רש"י ביאר מה הנפקא מינה בין שתי הלשונות. אמנם מצאנו בראשונים דיונים האם הלשון השני מניעת הפריצות, מודה ללשון הראשון משום קלקול (עיי' רמב"ן, ריטב"א ועוד).

הרמב"ם פסק להלכה באופן שלכאורה סותר את שתי הלישונות וזה לשונו (גירושין פ"י ה"ב):

המוציא את אשתו משום שם רע או משום שהיא פרוצה בנדרים אומרים לו הודיעה שמפני זה אתה מוציאה **כדי לייסרה ודע אתה שאין אתה מחזירה לעולם**, ומפני מה המוציא את זו לא יחזירה לעולם, גזירה שמא תנשא לאחר ותעשה תשובה ותהיה צנועה תחתיו ויאמר הראשון אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי מגרשה **ונמצא כמגרש על תנאי ולא נתקיים שנמצא הגט בטל למפרע**, לפיכך אומרים לו גמור בלבך לגרשה שאין זו חוזרת לך לעולם, ואם עבר והחזיר קודם שנתקדשה לאחר לא יוציא.

המגיד משנה ביאר שפסק כשתי הלישונות לחומרא, וזה לשונו (שם):

הילכך צריך למימר לה הכי תניא כלישנא קמא ותניא כלישנא בתרא. ורבינו פסק כל"ב לחומרא דאפילו לא אמר משום ש"ר או מפני נדר לא יחזיר ופסק כלישנא קמא ג"כ דחייש לקלקולא כיון שאמר לה. ואפשר שהוא מפרש דלישנא בתרא מוסיף על לישנא קמא להחמיר שאע"פ שלא א"ל לא יחזיר ומיהו כשא"ל ג"כ איכא משום קלקולא ולעולם לכולהו לישני כל היכא שאמר לה מפני מה מוציאה איכא למיחש לקלקולא.

אפילו שלא אמר לאשה מדוע הוא מגרשה, עדיין יהיה אסור להחזירה לחומרא. וכן חשש גם הרמב"ם לקלקול, שהרי הגט כביכול בטל למפרע, ובניה מהשני ממזרים ר"ל.

יש לעיין, מדוע הגמרא מביאה שתי לישונות בשם רב נחמן שלכאורה סותרות זה את זה? ומדוע הרמב"ם פסק כשתי הלישונות?

נראה לענ"ד שכל לישנא עוסקת בפגם אחר שמופיע בזוגיות שלימה: א. עצם הזוגיות. ב. הצאצאים. הלישנא הראשונה עוסקת בצאצאים, שמא יתבטל הגט, ויהיו הבנים של השני ממזרים. אך הלישנא השנייה עוסקת בעצם הזוגיות, כלומר, הבעל מוציא ולא מחזיר מפני מניעת הפריצות (כדי לייסרה).

נראה לענ"ד שהרמב"ם מבין שלישנא השנייה כוללת בתוכה גם את הלישנא הראשונה. הפגם בעצם הנישואין ע"י החשד בזנות מצריך את הבעל לגרש ולומר שהיא לא חוזרת לעולם, והטעם הנוסף הוא מפני שלא יתבטל הגט ויהיו בניה ממזרים. אולי רב נחמן העביר שני שיעורים על גט אל חזור, אחד על הפגם בעצם הנישואין, והשני על הפגם בקלקול בניה. הרמב"ם חושף בפנינו היאך שני העניינים חוזרים ושבים להיות יחדיו.